

Két évvel ezelőtt, a MU Színházban tartotta Nagy József Szkiye és a Centre Chorégraphique d'Orléans Az utolsó tájkép című, 2005-ben, az Avignoni Fesztiválon bemutatott előadása magyarországi premierét. 2006 decemberében e munka új változata került, elsőként a Toulouse-i Garonne Színház közönsége elé. Az első variánsban Szkiye társa a litván-orosz muzsikuskomponista Vladimir Tarasov volt, ezúttal, a II. Bárka Fesztiválon már Szelevényi Ákos és Gildas Etevenard. A „koreográfiai változat” nem csak Nagy József munkásságában számít ritkaságnak.

A Játék színlapján a szerző személyes felvezetője olvasható: roppant személyes hangvételű, pontos sorok ezek, esőcseppként kopognak szavai. Versként tördelt mondatok a hazavágyódásról, s a megkezdett, hosszú hazaútról, Magyarokanizsára. „Ahogy Dante az Isteni színjátékot indítja: / az életem fele útján vagyok / És a másik felét most már / az ittlétekből szeretném felépíteni.”

2007. november 9., délután, a Bárka Színház színháztermében. A színpadi tér, a díszlet már csaknem készen, Szkiye a színpadon mozog. A kép zavarba ejtő: öltözéke színpadi – hirtelen úgy érzem, mintha már az előadásba gyalogoltam volna bele. Hogy a „civil” feketét, a „civil” zakót mi különbözteti meg a fellépőtől, nehéz megfogni. Talán csak ő maga, aki hordja. Szelevényi és Etevenard órákon át játszik: hangzással tölti fel a teret, mint egy üzemanyagtartályt – a zene birtokba veszi, belakja a színház fekete dobozát. Szkipével a színpad szélén, az első sor két székén ülünk. A pompás hangzavarban egész közel kell hajolnunk egymáshoz: hogy beszélgetni kimenjünk, látszólag fel sem merül. Körülöttünk magyarul, franciául megy a szó. A Kijárat Kiadónak a Szkipéről és színházáról szóló, 2000-ben kiadott, nagyszerű, képes-rajzos albumát tolongok elé, mielőtt felmászni a nézőtér tetejére, kilesni a próbát. A kötet kartonborítójának belső felén, szemben a fehér oldallal, hová mives betűkkel ajánlást ír, előadás skicelt, jegyzetelt vázlata: sajátos képregénykockák szövevénye, vázlatos emberalakokkal, egy-egy szövegoszállyal. A mozgalmas felületen két, nyomtatott nagybetűs szót veszek észre: PARALELL és BÁRKA: mutatom neki, egy pillanatra dermedten ülünk a meglepetéstől. • Nem megy le egyben a darab, sem a zene: a szigorúan szabott pontok közé szótt improvizáció nyugvó, előadásonként más és más arcát mutató játék szinte egyetlen, konkrét szilánkjá sem látható a próbaidőben. A készülés, a rákészülés képeibe pillanthatok bele. A zenészek sorban megszólaltatják instrumentumaikat, a hangok szétnyargalnak a térben. Szkiye a színpadon álló egyetlen idegen objektum, egy kisasztal mellett ül, vékony, szorosra sodort cigarettát szív, egyiket a másik után. Előtte az utazók lecsapható fedelű, zsebben hordható kis hamutálja, ásványvízes palack s egy óra. A technikusok rögzítik a paravánokat, aztán Szkiye a színpad mélyén korbácsköteleket krétáz, majd az első széksorokra terített, sötét, zörgő anyagot húz a színpadra. A nagyszobaszőnyegnyi fémfóliát akkurátusan kezdi formázni, csuklya-alakot görbit belőle – a játék nyitóképében ebbe bújva jelenik meg majd. A videotechnikus is beáll a képpel: a film-Szkiye pauszpapírra vetülő sziluettjébe belegyalogol a valódi Szkiye árnyalakja. Bizar, megkapó pillanat. A felületen beállítási jelek: contraste, lumière. Forgatócsoport jön, profin beállnak, a riporter és a táncos beszélget: Nagy József nem szemtől-szemben társalog: a „hangzásember” a fülével fordul a másik felé. Mi is így beszélgettünk az előbb. Mozdulatokat próbál aztán: felsőtestét hátrabillent, karjai széttárva, mint aki egy senki más által nem érzékelhető széláramra fekszik fel, vagy magára a zenére. Ketten a baloldalon álló, fémvázás építményre feszített, tizenkét húrt hangolják – csavarkulccsal. Szkiye a színpadon, lenyalt hajjal, most már fellépő feketében. Szinte észrevétlenül lépett vissza a térbe, immár „szerepben”. Megfontoltan, üzembiztosan zajlik a készülődés: stressznek, kapkodásnak nyoma nincs. Minden mozzanat mintha előre felvázolt koreográfia alapján sorakozna egymás után, öröklétnyi időben kikristályosodott rendben.

Szkiye mondja:

Az előadás címe utal a Vladimir Tarasovval történt szétválásunk mozzanatára, és a darab túlélésére is, amelyet mindenféleképpen szerettem volna továbbjátszani. Az előadás gerince a régi maradt. Változtatást két ponton eszközöltünk: az első jelenethez új helyszínt kreáltunk, egy nagy, hárfá-féle építményt, egy közös teret. Itt reagálok Ákos és Gildas zenéjére, hogy később szétváljunk. • Tavaly nyáron egy nagy produkciót készítettem az Avignoni Fesztiválra, melynek eredetileg Tarasov volt a komponistája. A próbák végső fázisában úgy éreztem, valami nem stimmel a zenéjével. Elhúztam azt egy olyan irányba, amit képtelen voltam beépíteni a munkámba. Azt az alkotói együttműködést fel kellett, hogy bontsam, s ez a lépés magával rántotta már a többit. Nagy úr azonban nem támadt: Szelevényi Ákossal már korábban is kialakítottunk egyfajta zenei párbeszédet. Ez pedig lehetővé tette, hogy kapásból megtaláljuk a közös nevezőt, ami minősítette is a döntést, hogy hűen a régi formához, hagyjam tovább élni a darabot. Tavaly ősszel eltörtem a lábam – valamiképp ez is egy lényeges mozzanata az életemnek, ami különleges helyzetbe sodort. Én em tudok leállni. A baleset furcsa szembesülést hozott a saját testemmel, a határainnal: kipróbáltam, mit tudok tenni így, magammal. Sokat persze nem: földközeli mozgásra futotta a maradék lábammal és a kezeimmel – ahogy tudtam, tovább gyakoroltam. Ebből született a mostani változat egy másik, új jelenete. Miközben Szelevényi Ákos és Gildas Etevenard videóik, s a meséim segítségével ismerkedtek, közelítettek a darabhoz, én, ahogy bírtam, dolgoztam. Ebből valami közös született, s beépült az előadásba. A harmadik újdonság a konkrét tájkép-jelenetben látható: a táblára, annak háttal állva, krétával viszem fel a konkrét ritmusokat. A feliratba, a rajzolatba most belenyúl a két zenész. • Ákos és Gildas egészen más zenei teret hozott a darabba, megváltoztatta a hangulatot, mélyebbé, drámaibbá tette az előadást Az utolsó tájképhez képest. Én magam a játék mikrostruktúrájába nyúltam bele: egészen másképp reagálok a zenéjükre. A laza, térbeli dramaturgián belül a részleteket mindig a helyszínen alkotjuk meg, vagyis improvizálunk. Ez a kötetlenség adja a játék alapfeszültségét, s ettől lesz új minden egyes előadás, hiszen új kompozíció születik.

A mai életem hasonlít Az utolsó tájkép idején éltre: a hangsúly a franciaországi darabjaim turnéztatásán van, sőt még egy ottani darabszerződésnek is eleget kell tennem. De jól van ez így, hogy ez a hazaút ennyire hosszan, több évre elnyúl. Ezzel is próbálom tágítani az időt, hogy többet lehessen majd otthon, Kanizsán, és beindítsak egy-két munkafolyamatot, előkészítve a rendszeres jelenlétet ott és itt is. Elég sajnálatosnak tartom, hogy nem tudtam Magyarországon játszani minden darabomat. Az Avignonban bemutatott Asobura eredeti formájában már nem kerülhet újra sor, azt többet már nem valószínű, hogy előadhatjuk: a darab japán táncosait alig lehetne egyeztetni. Viszont az összes többi, olyanokat is, amelyeket régóta nem játszottunk, szeretném újrafogalmazni, megmutatni, egyet-kettőt pedig felújítani, úgy, ahogy eredetileg mentek. Soha korábban nem írtam át még előadásomat: ez is egy új fejezetet jelent a munkámban. Egyes motívumokat szándékozok megtartani ezekben, de a zömüket szeretném újra, másképpen kibontani. Kíváncsi vagyok, hogyan fogom túrni, bírni mindezt. • Odakint nem akarok mindent felszámolni: annak nem lenne értelme. Nem csak Franciaországgal, de az egész világgal fenn akarom tartani a kapcsolatainkat. A szívügyemmé vált, hogy jobban odafigyeljek a kárpát-medencei történésekre: szinte biológiai szükségletemnek érzem, hogy itt éljek megint. • Igazából csak napokban lehet számolni, hogy mennyi időt töltöttem otthon azóta, hogy Franciaországba települtem. Legfeljebb egy-két hétre futotta a látogatásaim során. De ez nagyon relatív: ha az ember szellemileg nem szakad el, akkor nem kell radikális töréssel számolnia. Számomra a távolság nem vált így problémává. Rendszeresen jártam azonban vissza: szemtanúja voltam a változásoknak, jellegzetes figurák, modelljeim eltűnésének. Az elveszettek helyett pedig újak is megjelentek. Számptalan pontot nem ismerek még az otthoni szűkebb közegemben sem: helyeket, ahol még életemben nem jártam, pedig közel éltem hozzájuk.

Ezt is pótolni akarom. És ami a legfontosabb: erőteljesebben akarok képzőművészettel foglalkozni, és ezt aztán a színpadon is megmutatni. Persze, olyan, új darabokra is készülök, amelyek hasonlítani fognak az eddig kidolgozottakra. De nagyon sok dolgot elfojtottam eddig, erős bennem a nyitás vágya. Az ember nem tagadhatja meg önmagát. Amit eddig felhalmoztam, felvázoltam, az továbbra is hatni fog — kéri, hogy építsem tovább. Ez pedig irányt szab a terveimnek, bár konceptuálisan nem akarok meghatározni semmit. De csak hű maradhatok önmagamhoz. Végül is mindegy, hol van az ember: a helyen, ahol elhatározza, hogy működésbe lép, egyszerre egyfajta teret képez maga körül. Ez pedig bárhol lehetséges. Nem volt bennem dilemma a visszatelepülés dolgát illetően. Mindig mély, bizalmas viszonyban voltam a természettel — a hiánya mára már kezdett veszélyessé válni. Ezt most valahogy ki kell egyenlítenem. • Nem csak az otthonlét fizikai jóérzése hiányzott. Meg kellett nyugtatni a füleimet, kitisztítani a hallásomat azzal, hogy újból természeti neszeket, a táj csöndjét élvezem. Az utazások okozta gyűrődéshez hozzászoktam az évek során: a legérzékenyebb azonban a zajokra vagyok. Utazni emiatt válik egyre elviselhetetlenebbé. Bárhol jársz, mindenféle zenének engednek rád, az emberek eldurvultak. Lehetetlenné vált elvonatkoztatva, elmélyülten, magadban utazni. Folyamatosan — elsősorban auditív — sokkhatások érik az embert. Mindezt az otthoni, alföldi csöndekkel kell ellensúlyoznom. A motívumaim ott vannak; a látvány, ami igazán izgat, szintén ott vár rám. A jövő szándékai csírájukban már megjelentek ebben az előadásban, hiszen itt képeket rajzolok. De, hogy pontosan mi jön ezután, az a jövő titka.